

2° *Graviter* peccant Ecclesiae Ministri, qui Sacramenta conferunt excommunicatis sive vitandis, sive simpliciter toleratis, saltem per se, cum sint indigni. Attamen non peccat contra prohibitionem Ecclesiae, sed tantum contra ius divinum, ille qui confert Sacramenta solis toleratis. Ratio est, quia Ecclesia non prohibet amplius communionem, etiam in divinis, cum toleratis. Peccant autem contra ius divinum, quia non licet unquam *dare sancta canibus*. — Vide S. Lig. n. 158. 165. et seq.

II. *Privatio divinorum Officiorum.*

773. — Officia divina intelliguntur Missa, publicae Processiones, Vesperae solemniter decantatae, sollemnis Benedictio, consecratio Chrismatis, aliaeque huiusmodi caeremoniae, quae fiunt ex instituto Christi vel Ecclesiae, vel quae propriae sunt Ordinis clericalis, ut cantus Epistolae vel Evangelii cum ornamentis propriis, sepultura ecclesiastica.

774. **Hinc resolves.** — 1° Quilibet excommunicatus prohibetur sub gravi ab auditione Missae (10), omnibusque aliis divinis Officiis proprie publicis, etiam diebus praeceptis. Patet ex cap. *Alma* 24. de *Sentent. Excomm. in* 6°. — S. Lig. n. 175.

2° Potest tamen excommunicatus etiam vitandus orare in eodem loco, in quo alii orant, sed seorsim, et separatus a coetu fidelium: potest etiam interesse concioni, lectioni Scripturae sacrae, et Theologiae (11); quia haec non veniunt nomine Officiorum divinorum, et Ecclesia libenter haec ei permittit, ut ad conversionem inducatur. — S. Lig. n. 174. 177.

stiae vel extremae Unctionis obtineri salutem, quae non obtineretur, hisce sacramentis non receptis. Schmalzgr. (l. c. n. 145.), S. Alph. (l. c. n. 170.). Imo addunt graves DD. Eucharistiam vel extremam Unctionem a vitando dari licite posse aegroto, etiamsi sacramentum poenitentiae hic receperit; ratio quia maxime necessarium est, ut adiuvetur aegrotus, viresque inde recipiat ad suggestiones daemonis in eo articulo superandas. Schmalzgr. (l. c. n. 146.).

7° Demum parochus *vitandus* valide, sed illicite adsisteret matrimonio, licet per hoc irregularitatem non incurrat; non solum autem valide sed etiam licite alium ad assistendum deputaret. S. Alphons. (lib. 7. n. 166.).

(10) Quo tempore Missa et divina officia celebrantur, excommunicatus prohi-

betur ab *ingressu* templi. Et si sit vitandus, dum sacrificium Missae fit, monendus est, ut exeat; quod si noluerit, expellendus est etiam vi, si opus fuerit. Si vero expelli non possit, Missa, si nondum canon inceperit, abrumpenda est; et si facta sit consecratio, subiungenda est sumptio, et dein ad sacristiam recedendum; si coeptus sit Canon, potest sacerdos Missam vel abrumpere, vel prosequi usque ad Communionem, caeteris tamen abeuntibus; si enim non recedant, saltem venialiter peccant. S. Alph. (lib. 7. n. 176.-177.). Iure antiquo si vitandus discedere abnueret, excommunicationem novam Papae reservatam incurabat.

(11) Ipse alioquin vitandus privatur facultate concionandi, legendi in theologia, interpretandi publice ius canonicum. Schmalzgr. (lib. 5. tit. 39. n. 132.).

3° Potest etiam uti imaginibus, reliquiis, aqua benedicta et aliis rebus sacris, ut gratias, quibus indiget, obtineat. Non tamen lucratur Indulgentias rebus sacris adnexas, nec percipit ex aqua benedicta et aliis sacramentalibus fructum, qui ex benedictione Ecclesiae provenit. — S. Lig. n. 174.

4° Excommunicatus, ad Horas canonicas obligatus, ab iis non dispensatur: sed eas privatim recitare debet, nec socium adhibere potest, nisi sit toleratus (12). Nec potest dicere: *Dominus vobiscum*; sed eius loco dicere debet: *Domine, exaudi orationem meam*. Attamen dicendo: *Dominus vobiscum*, venialiter tantum peccaret. — S. Lig. n. 178.

III. *Privatio suffragiorum communium Ecclesiae.*

775. — Suffragia Ecclesiae sunt vel communia, vel privata. Suffragia *communium* ea sunt, quae fidelibus proveniunt ex bonis operibus, nomine Ecclesiae factis ab eius Ministris; ut sunt Missae, Horae canonicae, aliaeque orationes et opera, quae fiunt ab Ecclesiae Ministris prout tales sunt, et nomine ipsius Ecclesiae aguntur. Ad haec etiam revocari debent satisfactiones Christi, B. Virginis et Sanctorum, quae thesaurum Ecclesiae constituunt, et a Praelatis Ecclesiae per indulgentias applicantur.

Suffragia *privata* ea sunt, quae proveniunt ex bonis operibus, quae fideles proprio nomine peragunt. Talia sunt ieiunia, orationes aliaque bona opera, quae a privatis fidelibus, vel Ecclesiae Ministris ceu personis privatis fiunt.

776. **Hinc resolves.** — 1° Excommunicati *vitandi* privantur omnibus suffragiis communibus Ecclesiae. Patet, quia Ecclesia iure suo prohibet, ne pro illis oretur (13), vel ulla pars bonorum suorum ad eos deveniat. Et hoc valet, etiamsi essent contriti et ad meliorem vitam conversi, quia adhuc excommunicatio perdurat. — S. Lig. n. 163.

2° Neque *tolerati*, neque etiam *vitandi* privantur suffragiis privatis. Ratio est, quia non prohibentur fideles orare privatim pro excommunicatis, etiam in Ecclesia, et loco publico; ergo bonorum operum fructum eis applicare possunt. — S. Lig. n. 162.

3° Excommunicati *tolerati* non privantur suffragiis communibus. Ratio est, quia Ecclesia non prohibet amplius fidelibus communicare cum toleratis, ut deducitur *ex dictis supra*. — S. Lig. n. 164.

(12) Etiamsi non sit toleratus, potest socium ex aliqua necessitate vel utilitate vocare, praesertim si hic ei subditus sit, ut Episcopo cappellanus, servus domino etc.; nam servus non privatur communionem domini sui, in quibus inservire ipsi tene-

batur. Schmalzgr. (lib. 5. tit. 39. n. 131.).

(13) Quod non interdicitur in Missa oratio pro infideli, dum tamen interdicitur pro christiano excommunicato vitando, ratio ex solo Ecclesiae praecepto desumenda est. Vid. sup. not. ad n. 161.

IV. *Privatio sepulturae ecclesiasticae.*

777. — Sepultura ecclesiastica ea est, quae fit in loco sacro, seu ad sepulturam fidelium benedicto. Hinc

1° Excommunicatus *vitandus* nequit in loco sacro sepeliri; si vero in tali loco sepultus fuerit, eius cadaver erui debet, si adhuc fieri possit, et locus sacer tali contactu pollutus expiandus est. — S. Lig. n. 186.

2° Excommunicatus *toleratus* pariter sepultura ecclesiastica privatur; et si in loco sacro fuerit sepultus, inde extrahendus est (14). Attamen locus non censetur pollutus, nec proinde expiatione indiget.

3° Clerici qui efferunt, ac sepeliunt *vitandum*, ex iure antiquo excommunicationem maiorem incurrebant. — Sic ex Clement. *de sepult.* — Ex Const. *Ap. Sedis* excommunicantur solum mandantes et cogentes, ut infra videbitur.

V. *Privatio iurisdictionis ecclesiasticae.*

778. — 1° Excommunicatus *vitandus* omni iurisdictione ecclesiastica, seu potius eiusdem exercitio et usu privatur. Unde non potest absolvere in foro poenitentiae, nec leges aut censuras aut sententias ferre, nec eligere ad beneficia aut ea conferre, etc. Si autem talia ageret, nulla prorsus et irrita forent. S. Lig. n. 185.

2° Excommunicatus *toleratus*, etsi *notorius*, valide iurisdictionem exercet, quia alias magna confusio in Ecclesia oriretur. Eiusdem tamen acta per exceptionem seu oppositionem excommunicationis infirmari ac repelli possunt, et ipse illicite agit extra casum necessitatis, aut nisi rogatus fuerit; et quidem in re gravi a peccato mortali excusari nequit. Si autem rogatus fuerit, non peccat, etiamsi Sacramenta sine causa ministret. Cum enim concessa sit fidelibus communicatio cum toleratis, indirecte etiam his indultum est cum fidelibus petentibus communicare. Hoc tamen valet, quatenus sacramenta petuntur ab excommunicato; nam quatenus petuntur a Ministro existente in mortali, ad licite petendum requiritur iusta causa. — Ita S. Lig. n. 139., et l. 6. n. 88.

VI. *Privatio beneficiorum.*

779. — 1° Excommunicatus quilibet, sive *toleratus*, sive *vitandus*, fit prorsus inhabilis ad beneficia ecclesiastica obtinenda. Ratio est, quia beneficium datur propter officium: excommunicatus autem officii prorsus

(14) Si poenitentiae signa dedit, sepeliri in loco sacro potest, quamvis *deceat*, eum prius ab excommunicatione absolvi. Vitandus vero qui ea signa dederit, se-

peliri in loco sacro non potest, nisi prius absolvatur. Schmalzgr. (lib. 5. tit. 39 n. 127.).

incapax est; ergo etiam beneficium. Excipe, si beneficium ab ipso Papa conferretur. — S. Lig. n. 180.

2° Non tamen excommunicatio privat beneficio iam obtento, nec eius fructibus ante sententiam iudicis. Ratio est, quia neutrum in iure clare exprimitur. Si tamen per annum negligat obtinere absolutionem, per iudicem beneficio privari potest. — S. Lig. *ibid.*

3° Excommunicatus accipiens beneficium (15), et ille a quo accipit, peccant graviter, quippe qui contra gravem prohibitionem Ecclesiae agunt. Conferens autem olim incurrebat excommunicationem minorem et suspensionem ipso facto a collatione illius beneficium, si excommunicatus erat vitandus. — Post Constit. *Apostolicae Sedis* hae censurae cessarunt.

VII. *Privatio communicationis forensis.*

780. — Communicatio forensis intelligitur communicatio in iis, quae pertinent ad iudicium sive civile, sive ecclesiasticum.

1° Excommunicatus *vitandus* privatur omni actu ad iudicium pertinente in foro civili. Proinde nequit esse iudex, advocatus, actor, testis, tabellio, procurator, etc. Pariter nequit esse tutor, curator, aut executor testamenti. — Ita ex iure *communi*, seu *Romano veteri*. — S. Ligor. n. 184. — Verum illae iuris dispositiones hodie plerisque in locis usum non obtinent.

2° *A fortiori* privatur *vitandus* omni communicatione in Iure ecclesiastico. Attamen potest appellare, et appellationem proseguere. — Ita ex *iure canonico tit. de exceptionibus*, cap. 5.

3° Excommunicatus *toleratus* nulla communicatione forensi privatur ipso facto; unde valide agit, si ea utatur; sed iuridice repellitur per exceptionem tum ab adversariis, tum a iudice potest. — S. Lig. *ibid.*

VIII. *Privatio societatis civilis.*

781. — Actiones civiles, in quibus cum vitando non licet communiter consortium habere, hoc versiculo continentur:

Os, orare, vale, communitio, mensa negatur.

(15) Ex communiore et probabiliori sententia valida est acceptatio beneficium, quod collatum ante fuerit, quam excommunicationem quis incurreret, licet illud acceptet iam ligatus excommunicatione (Reiffenst. lib. 5. tit. 39. n. 65.), non secus ac si beneficium rite sibi collatum possessionem excommunicatus accipiat, vel alium mittat in possessionem, possessio et in posses-

sionem missio valida est, quia tam possessio quam missio in possessionem est quid facti, non iuris. Vid. Schmalzgr. (lib. 5. tit. 39. n. 150.), qui addit (*ibid.* n. 154.) probabiliter validam esse collationem pensionis, quae excommunicato clerico datur ad sustentationem, dum beneficium resignat, aut permutat, aut in lite cedit.

1° *Os*, id est colloquia, litterae, signa benevolentiae.

2° *Orare*, quaelibet communicatio in divinis, v. gr. assistere Missae, vel Officiis publicis Ecclesiae.

3° *Vale*, salutationes omnino particulares.

4° *Communio*, quaelibet societas negotii, habitationis, contractus, cooperationis, etc.

5° *Mensa*, invitatio reciproca ad mensam. — S. Lig. n. 188.

Causae autem graves excusare possunt communicationem reciprocam inter excommunicatum vitandum et fideles, scilicet necessitas, bonum spirituale excommunicati ipsius, coniunctio matrimonialis, status subiectionis, v. gr. filiifamilias minores, ignorantia sive iuris, sive facti. — S. Lig. ibid.

Haec autem omnia de solis *vitandis* dicuntur; quamvis *toleratis* minime faveat privilegium Martini V., ex hodierna tamen consuetudine isti non amplius peccant in civilibus communicando cum fidelibus, etiamsi ab ipsis non fuerint requisiti. Verumtamen haud licite communicare hi possunt cum fidelibus in divinis, quia privilegium his tantum, non vero illis favet. Patet ex declaratione *S. Poenitentiariae*, die 5. Iulii 1867.

§. III. De excommunicationibus in particulari.

782. — Olim praecipuas tantummodo excommunicationes, aliasque censuras in studiosorum commodum solebant Scriptores hoc loco oculis subiicere, et aliqua adnotatione collustrare. Verum post Constitutionem (*Apostolicae Sedis* 12. Oct. 1869.) SS. D. N. PP. Pii IX. qua iuris communis censurae latae sententiae limitantur (1), iam non aegre etiam in brevi theologiae moralis compendio eae omnes et si qua alia deinde

(1) Summum Pontificem sibi hunc finem praestituisse, eruitur ex sequentibus Constitutionis verbis: *Cum animo Nostro iam pridem revolveremus, ecclesiasticas censuras, quae per modum latae sententiae, ipsoque facto incurrerent... per singulas aetates indictae ac promulgatae sunt, magnum ad numerum sensim excrevisse; quasdam etiam, temporibus moribusque mutatis, a fine atque causis, ob quas impositae fuerant, vel a pristina utilitate atque opportunitate excidisse; eamque ob rem non infrequenter oriri sive in iis, quibus animarum cura commissa est, sive in ipsis fidelibus dubietates, an-*

xietates, angoresque conscientiae; Nos eiusmodi incommodis occurrere volentes... re diu ac mature perpensa, motu proprio, certa scientia, matura deliberatione Nostra, deque Apostolicae Nostrae potestatis plenitudine, hac perpetuo valitura Constitutione decernimus, ut ex quibuscumque censuris sive excommunicationis, sive suspensionis, sive interdicti, quae per modum latae sententiae, ipsoque facto incurrerent hactenus impositae sunt, non nisi illae, quas in hac ipsa Constitutione inserimus, eoque modo, quo inserimus, robur exinde habeant.

hucusque accessit, recenseri possunt, et idcirco hoc praestare non dubitamus (2).

Quaecumque itaque modo exstant censurae, fere eas omnes Constitutio praedicta complectitur, partim explicite, partim implicite. Explicite quidem contentas dicimus, quae expresse et singillatim in ea recensentur; implicite vero, dum illae (3) confirmantur, quae tum a Tridentina Synodo latae reperiuntur, tum particularibus quibusdam statutis continentur (4).

(2) Quidquid de his subiiciamus in Notis, noverit Lector, id fere desumptum ex Commentariis, quae plura iam doctorum virorum studio prodierunt: e quibus Opusculum Rev. mi. Reatinae Dioecesis Vicarii D. Ios. D'Annibale, Interamnae 1873 editum cum titulo *In Constitutionem Apostolicae Sedis Commentarii*, doctrinae copia et soliditate facile excellit. Opusculum hoc siglis *Comm. Reat.* indicabimus. (*) Prostat nunc huius operis 4^a editio ab Em. Auctore praeparata postremis suae vitae diebus.

(3) Ita Constitutio: *Praeter hos hactenus recensitos, eos quoque, quos Sacrosanctum Concilium Tridentinum, sive reservata Summo Pontifici aut Ordinarii approbatione imprimunt, aut imprimi faciunt.*

Quoad hanc circa edendos libros exceptionem, sedulo advertendum, quid differat Decretum a Decreto. Nam Tridentinum et recens Constitutio cum in eo conveniant, quod anathemati eos subiiciant, qui libros de rebus sacris tractantes sine Ordinarii approbatione imprimunt, aut imprimi faciunt, differunt tamen 1° quod Tridentinum mere agit de libris sine nomine Auctoris editis; Constitutio autem restrictionem eiusmodi nullam prae-

fert. 2° Haec plectit solum *imprimentes, et imprimi facientes*; illud vero poenam extendit ad eos, qui libros *scripto communicant vel evulgant*, tum etiam ad *vendentes, atque apud se retinentes*. Constitutio igitur tridentinum Decretum coarctat, quatenus poenam ad imprimentes tantum aut imprimi facientes restringit; extendit vero, quatenus libros quoque nomen Auctoris gerentes comprehendit.

Quoad alias autem censuras a Tridentino Concilio latas, ita PP. Pii IX. Constitutio: *Quoscumque alios Sacrosanctum Concilium Tridentinum suspensos aut interdictos ipso iure esse decrevit, Nos pari modo suspensioni aut interdicto eosdem obnoxios esse volumus et declaramus.*

Convenit porro inter omnes, vi huius Constitutionis confirmari eas tantum censuras, quas Tridentina Synodus *directe* ipsamet infligit, non vero quas solum *indirecte*, antecedenter scilicet inflictas innovavit seu confirmavit; idque vel per generalia verba, ut v. gr. cum (sess. 21. c. 1. *De Reform.*) ita statuit: *Qui secus fecerint... poenas a iure inflictas ipso facto incurrant*; vel per specialem statuti alicuius allegationem, ut v. gr. cum (sess. 24. c. 3. *De Reform.*) edicit: *Aliis etiam poenis iuxta Constitutionem Conc. Lugdun... mulctetur*. Hoc autem ex Constitutionis Pianae tum verbis tum scopo aperte colligitur. Vid. Comment. Avanzini Append. 3.

(4) Huc spectant ea Constitutionis verba: *Quae vero censurae sive excommunicationis, sive suspensionis, sive*

783. Quadruplicis autem generis sunt censurae latae sententiae etiam iuxta novissimum ius post Pianam Constitutionem inductum. Nam aliae Romano Pontifici sunt speciali modo reservatae (5); aliae item Summo Pontifici reservatae simpliciter; aliae reservatae Episcopis sive Ordinariis; aliae demum nemini reservatae.

Secundum itaque quadruplicem hanc partitionem censuras generales latae sententiae in suo vigore subsistentes heic subdemus.

PUNCTUM I. — *Excommunicationes Summo Pontifici reservatae.*

I.

Reservatae speciali modo.

784. — De his ita in Constitutione *Apostolicae Sedis*:

« Excommunicationi latae sententiae speciali modo Romano Pontifici reservatae subiacere declaramus:

interdicti, Nostris aut Praedecessorum Nostrorum Constitutionibus, aut sacris Canonibus praeter eas, quas recensuimus, latae sunt, atque hactenus in suo vigore perstiterunt, sive pro Romani Pontificis electione, sive pro interno regimine quorumcumque Ordinum et Institutorum Regularium, nec non quorumcumque Collegiorum, Congregationum, Coetuum, Locorumque Piorum, cuiuscumque nominis aut generis sint, eas omnes firmas esse, et in suo robore permanere volumus et declaramus. De his autem nonnulla inferius.

Interim cum Avanzini animadvertit, reliquas istas censuras latas a Romanis Pontificibus vel a sacris Canonibus quoad peculiariter Instituta aut peculiariter loca, cuiuscumque generis sint, mere declarari non abrogatas. Porro aliud est declarare, eas non esse abrogatas, atque adeo in suo vigore manere; aliud vero affirmasse, eas esse innovatas. Innovatio enim novum vigorem adiecit censuris, quae forte in desuetudinem abierint, et idcirco per innovationem reviviscunt. At quando per aliquam Constitutionem mere dicitur, eas non esse abrogatas, hoc unum inde eruitur

eas in illo statu manere, in quo reperiuntur, et vi Constitutionis huius eas neque deleri, neque innovari. Id autem satis indicatur per ea Constitutionis verba: *Atque hactenus in suo vigore manserunt.* Quocirca si peculiare istae censurae in aliquo Instituto vel Pio loco in desuetudinem forte abierint, vel aliqua alia ex causa cessaverint, nequaquam per Constitutionem *Apostolicae Sedis* debent innovatae censi.

(5) Quadruplex haec censurarum distinctio in praecedenti quoque iure visibatur. Censurae autem, quae nunc dicuntur *speciali modo* reservatae, fere iis respondent, quae in *Bulla Coena* continebantur. Quocirca ex iis, quae tum de casibus in *Bulla Coena* contentis, tum de speciali reservationis eorum modo dicebantur, ea ad casus *speciali modo* nunc reservatos fere transferenda sunt. Immo ex Decreto S. Officii 4. April. 1871. statutum est, ut in formulis facultatum, quas S. Congreg. de Propag. Fide concedere solet, ubi mentio fit de casibus in *Bulla Coena* reservatis, substituantur censurae *speciali modo* in *Bulla Apostolicae Sedis* Romano Pontifici reservatae.

« I. Omnes a christiana fide apostatas (6), et omnes ac singulos haereticos, quocumque nomine censeantur, et cuiuscumque sectae existant (7), eisque credentes (8), eorumque receptores, fautores, ac generaliter quoslibet illorum defensores.

« II. Omnes et singulos scienter (9) legentes sine auctoritate Sedis

(6) Apostasiam heic intellige a fide christiana recessionem: apostatam vero, qui a fide christiana descivit. Cumque apostasiae crimen in eiusmodi recessione consistat, ideo nihil interest, utrum apostata ad Iudaismum abierit, an ad Paganismum, vel utrum in Deismum prolapsus fuerit, an in Atheismum, an in Indifferentismum. Et ad hunc quidem revocari secta eorum solet, qui italice *liberi pensatori*, gallice *libres penseurs*, semet appellant, quos alioquin melius dixeris *monstra naturae, stupidis insipientiora iumentis*. Iumenta siquidem ductum naturae sequuntur. At monstra ista bipedia naturam proculcant. Quemadmodum scilicet libertatis nescius est oculus corporeus, ita nescia libertatis est ratio et intellectus. Et sicut liberum tibi utique est oculos claudere, aut circumstantia obiecta non aspicere, non item liberum tibi erit ea obiecta non videre, si aperta ea oculis aspicias; ita dicas et de veritate intuitus mentis oculo subiecta, necesse est. Ergo vel ipsum sectae nomen stupidiorum asinina stupiditate insipientiam praefert, ut scilicet in ista apostasia a fide christiana elucescat manifestissime illud veterum: *corruptio optimi pessima*. Quid vero civilis quoque societas sperare in praxi aut timere ab iis possit hominibus (si haec digni sunt appellatione), qui pro sentiendi ac iudicandi arbitrio fas et nefas sibi pro lubitu confingunt, quisque facile videt.

(7) De crimine haeresis vide ubi de fide (Vol. I. n. 208.). Illud advertit (cum cl. Auctore Comment. Reat.), nihil interesse, num haeresim quis *verbis* exterius prodiderit, an solum *facto*, v. gr. *si abdita cordium scire, vel futuras hominum*

liberas actiones, quae soli Deo patent, divinare conatus fuerit per tabulas semet moventes, vel Crisiacos (Magnetizatos) quos vocant. Vid. Litteras Encyclic. S. Inquisit. 30. Jul. 1856. (Sup. vol. I. n. 281.), ubi *haereticalem deceptionem* in his reperiri declaratur.

(8) *Credentes* intellige, qui haereticis sive explicitè sive implicitè credant. Ab haereticis hi in textu distinguuntur. 1º quia damnatis haereticorum erroribus adhaerere quis potest, cum tamen ad haereticorum sectas formaliter non pertineat; 2º quia eiusmodi *credens* intelligitur tum si in foro conscientiae haereticus sit proprie dictus, tum si non omnino sit haereticus, quando nempe cum externa credendi actione non sit coniuncta interna animi pertinacia contra fidem. Nam in utraque hypothesi semet haereticorum errorum sectatorem ostendit, atque adeo utpote in haeresis causa implicitus poena haereticorum in foro externo mulctatur, et huic censurae ita subicitur, ut absolvi sine speciali facultate non possit (*).

(*) Cum non raro sint qui credant vera esse quae Lutherus, Calvinus aliive haeretici docuerunt, quin tamen singillatim sciant quid illi docuerint, huiusmodi homines sub nomine *credentes* venire quidam censent. Ita cum Toletus d'Annibale sub hac censura.

Receptores intellige non qui in aedes aut terras suas quavis alia de causa excipiunt aut occultant, sed qui directe per hoc intendunt haereticum fovere aut defendere, v. gr. ut sic haeresis poenas effugiat.

(9) *Scienter*, idest cum cognitione quod 1º liber sit apostatae, vel haeretici iuxta